

The Gleaner

Vol 21 (1997)

In Memoriam of Leandros Vranousis

Ο πατριακός κώδικας του Πλάτωνα, ο Villoison και ο Κοραΐς

Εμμ. Ν. Φραγκίσκος

doi: [10.12681/er.226](https://doi.org/10.12681/er.226)

To cite this article:

Φραγκίσκος Ε. Ν. (1997). Ο πατριακός κώδικας του Πλάτωνα, ο Villoison και ο Κοραΐς. *The Gleaner*, 21, 391-395. <https://doi.org/10.12681/er.226>

σης γνωστή ἢ ἄμεση σχέση τοῦ φανατισμοῦ μετὰ τὸ ζηλωτισμό. Ὁ ζῆλος καθυπερθεῖ δὲν ἦταν μὲν κακὸς ἢ μεμπτός. «Ἄλλ' ἢ ζέσεις αὐτὴ εὐκολὰ ἐξολισθαίνει εἰς τὴν ὑπέρθεσιν, ἂν δὲν προσέχη ὁ Ζηλωτής, ἐπιλέγων συχνὰ εἰς ἑαυτὸν τὸ χρυσοῦν παράγγελμα "Μηδὲν ἄγαν"». Χωρὶς τὴν προσοχὴν ταύτην, ὁ ὑπὲρ τῆς θρησκείας ζῆλος κινδυνεύει νὰ καταντήσῃ εἰς διωγμὸν νερωϊκὸν κατὰ τῶν ἑτεροδόξων, ὁ ὑπὲρ τῆς πατρίδος εἰς ξενηλασίαν, ὁ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας εἰς ἀκολασίαν, καὶ ὁ ὑπὲρ τοῦ δικαίου εἰς ἀπάνθρωπον ἀνεπιείκειαν. Τοιοῦτους ζηλωτὰς μᾶς ἐπαράδωκε πολλοὺς ἡ ἱστορία». Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ξεκιννοῦσαν μὲ ἕδωλο ζῆλο, ἀλλὰ στὴ συνέχεια, ἐξαιτίας τῆς τιμῆς καὶ τοῦ πλοῦτου ποὺ ἀπολαμβάναν καθὼς καὶ τῆς αὐξάνουμένης φιλαρχίας καὶ πλεονεξίας τους, ὁ ζῆλος τους μεταβαλλόταν εἰς ἀληθινὴν θεομανίαν (fanatisme), τὴν ὁποίαν ἕμως δὲν παύουν νὰ ὀνομάζωσι δολίως Ζῆλον». ²⁹

Τὰ παραπάνω στοιχεῖα εἶναι ἐνδεικτικὰ γιὰ τὶς συζητήσεις ποὺ προκλήθησαν στὸν ἑλληνικὸ χῶρο τότε ἀπὸ τὴν πολυπτυχὴ ἐπαφή του μετὰ τὴ Δύση καὶ εἰδικότερα γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ δημιουργηθεῖ νέα ἑλληνικὴ ὀρολογία μὲ γνώμονα τὶς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν. Μάλιστα δέ, ἡ ἰδιαίτερη σχέση μεταξὺ φανατισμοῦ, ζηλωτισμοῦ καὶ θρησκείας ἐπρόκειτο νὰ γενικευτεῖ μετέπειτα καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ πλήρως. «Ὅπως δὲ ὁ Κοραῖς θεωροῦσε τὸν Πάριο ἀκραϊφνὴ φανατικὸ, ἔτσι καὶ ὁ Κ. Τυπάλδος-Ίακωβάτος λίγο ἀργότερα στηλίτευε μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια τὸν Κοσμὰ Φλαμιᾶτο, ἕναν ἐπίσης ἄγαν ζηλωτὴ: «Ἡ θεοβλάβεια καὶ ὁ φανατισμὸς κατεσπάραξαν πάντοτε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ οἱ φανατικοὶ καὶ θεοβλαβεῖς ἐστάθησαν πάντοτε ἄνθρωποι ἐξωλέστατοι». ³⁰ Ἡ ἱστορία μέχρι σήμερα συνεχίζει νὰ ἐπιβεβαιώνει τὴν παραπάνω ἔκφραση.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ν. ΜΑΚΡΙΔΗΣ

Ο ΠΑΤΜΙΑΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ Ο VILLOISON ΚΑΙ Ο ΚΟΡΑΗΣ

ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΗΜΟΥ ΠΑΤΜΙΑΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ τοῦ Πλάτωνα (9ος αἰ. μ.Χ.), ποὺ τὸ 1801 ἀποτέλεσε λεία τοῦ ἄγγλου κληρονομοῦ ἀρχαιοτήτων Ed. D. Clarke, γνωρίζουμε τὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ παλιά. Στὸν κατάλογο χειρογράφων τῆς Μονῆς Πάτμου τοῦ 1581-1582, δημοσιευμένο τὸ 1844¹ (καὶ σὲ λατι-

29. [Α. Κοραῖς], *Συνέκδημος ἱερατικὸς περιέχων τὰς δύο πρὸς Τιμόθεον καὶ τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου μὲ μίαν κοινὴν μετάφρασιν, καὶ ἐξήγησιν διεξοδικήν*, Μελίτη 1835, σ. 396.

30. Γ. Δ. Μεταλληνός, *Δύο Κεφαλλήνες ἀγωνισταὶ ἀντιμέτωποι* [Κ. Φλαμιᾶτος (1786-1852) καὶ Κ. Τυπάλδος (1795-1867)], Λευκωσία 1980, σ. 33.

1. A. Mai, *Nova Patrum Bibliotheca* VI (1844), 538-540. Βλ. Ἄθ. Δ. Κομίνης, «Παλαιοὶ κατάλογοι τῶν κωδίκων τῆς Ι. Μονῆς ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Πάτμου. Ἀναγκαῖαι διασαφῆσεις», *Ἀναφορὰ εἰς μνήμην Μητροπολίτου Σάουδων Μαξίμου 1914-1986*, τ. III, Γενεύη 1989, σ. 217.

νική μετάφραση δύο και πάνω αιώνες πριν²), ή αναγραφή του κώδικα σημειώνεται με έναν αδόκιμο φιλολογικά τίτλο: *Λόγοι Σωκράτους*.³ Στον κατάλογο πάλι, χειρογράφων και έντυπων, που εκπόνησε στην Πάτμο ο μητροπολίτης πρώην Κορίνθου Μακάριος Νοταρᾶς σε κάποιον από τα μεσοδιαστήματα της αυτοξερίας του εκεί (1780-1793) και που τὰ λίγα διασωθέντα φύλλα του δημοσιεύτηκαν πρόσφατα, ο κώδικας καταχωρίζεται με την επιγραφή *Σωκράτους διάλογοι*.⁴ Τὸν ἴδιο ακριβῶς τίτλο διάβασε στη ράχη τοῦ σταχυομένου σε ξύλο κώδικα και ὁ Clarke, καθὼς τὴν ἐπόμενη στιγμή θὰ γινόταν μάρτυρας τῆς ἀποκάλυψης τοῦ περιεχομένου του.⁵ Τρίτη μνεία τοῦ χειρογράφου, πρὶν ἀπὸ τὴ σύλλησή του, ὀφείλουμε στὸν γάλλο ἐλληνιστὴ d'Ansse de Villosion, ὁ ὁποῖος πέρασε ἀπὸ τὴ Μονὴ τῆς Πάτμου τὸ 1785 και ἀναδίφησε τὰ χειρόγραφα και τὰ ἔντυπα τῆς βιβλιοθήκης τῆς. Ἀνάμεσα στοὺς φιλολογικοὺς κώδικες ποὺ σημείωσε ἦταν αὐτὸς με τὸν Ἀδιαλόγους τοῦ Πλάτωνα και ἕνας δευτερος με τὸ κείμενο τῆς ἱστορίας τοῦ Διόδωρου Σικελιώτη.⁶

Τὴν τρίτη αὐτὴ μαρτυρία εἶναι φανερό ὅτι δὲν γνώριζε ὁ Σωκράτης Κουγέας δημοσιεύοντας τὸ μελέτημά του γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ Villosion στὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἀπορούσε (πῶς) ὁ γάλλος περιηγητὴς (δὲν εἶδεν ἢ πῶς δὲν ἀνέφερε τίποτε περὶ τοῦ κώδικος τοῦ Πλάτωνος, περὶ τοῦ περιφήμου ἐκείνου παλαιογραφικοῦ και γραμματειακοῦ κειμηλίου, κτήματος τοῦ Πατρέως κληρικοῦ τοῦ 10ου αἰ. Ἀρέθαν⁷ κτλ. Ὑποψιαζόταν ὥστόσο ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴ τοῦ εἶχαν δεῖξει τὸν κώδικα οἱ μοναχοὶ τῆς Πάτμου, ἀλλ' ὅτι ὁ Villosion, μὴ θέλοντας ἢ μὴ μπορῶντας νὰ τοὺς ἐξαγοράσει, ἀποσιώπησε τὸ γεγονός — ὅπως και στὶς περιπτώσεις ἄλλων χειρογράφων

2. Ant. Possevino, *Apparatus sacer ad scriptores Veteris et Novi Testamenti*, Κολωνία 1608, τ. III, σ. 42-54, Appendix, βλ. Ἀθ. Δ. Κομίνης, ὁ.π., σ. 216.

3. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. ΝΣ' ἀναγραφή.

4. Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκος - Διάκ. Χρυσόστομος Φλωρεντῆς, *Πατριακή Βιβλιοθήκη. Κατάλογος τῶν ἐντύπων (15ος-19ος αἰ.)*, τ. Α', Ἀθήνα 1993, σ. 337. Γιὰ τὴ χρονολόγησή βλ. σ. ξξ', σμ. 6.

5. Ed. D. Clarke, *Travels in various countries of Europe, Asia and Africa*, τ. III, Λονδίνο 1814, σ. 349.

6. D'Ansse de Villosion, *Notice des Manuscrits Grecs et Latins qui, ... sont passés dans la Bibliothèque Imperiale...*, [c. 1810], σ. 30.

7. Σωκρ. Κουγέας, «Τὸ ταξίδι τοῦ Villosion εἰς τὴν Ἑλλάδα (1784-1786)», Ἀφιέρωμα στὴ μνήμη τοῦ Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη 1960, σ. 198. Ἡ παραπλάνηση τοῦ συγγραφέα ὀφειλόταν στὴν πηγή του, δηλ. στὸ βιβλίο τοῦ Ch. Joret, *D'Ansse de Villosion et l'Hellénisme en France pendant le dernier tiers du XVIIIe siècle*, Παρίσι 1910, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὶς ἀνακρινώσεις τοῦ Villosion γιὰ τὶς ἔρευνές του στὶς ἐλληνικὲς βιβλιοθηκῆς χρησιμοποίησε μόνο τὸ Ὑπόμνημά του στὴν Ἀκαδημία τῶν Ἐπιγραφῶν τοῦ 1787 και τὰ Προλεγόμενα τῆς ἔκδοσης τῆς Ἰλιάδας, Βενετία 1788, βλ. Joret, ὁ.π., σ. 280, 281.

τῶν μονῶν τοῦ Ἄθω— ἀδιὰ νὰ μὴ ἐλεγχθῆ ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους ἐντολοδότας αὐτοῦ ἐπὶ ἀποτυχία τῆς ἀποστολῆς του).⁸

Ἡ ἐξήγηση τοῦ Κουγέα γιὰ τοὺς λόγους τῆς ἐφεκτικότητας τοῦ Villoison παρέπεμπε βέβαια στὴν ἀνάλογη ἐκτίμηση τοῦ Ἄδ. Κοραῆ, διατυπωμένη μὲ αἰχμηρὸ τρόπο ἀπὸ τὸ 1807—τὴν ἀναγωγή αὐτὴ δὲν παραλείπει νὰ τὴν κάνει ὁ συγγραφέας—, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἀποτυχία τοῦ Villoison νὰ ἀποκτήσει ἐλληνικὰ χειρόγραφα ὀφειλόταν, σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς Ἄγγλους, στὴν ἔλλειψη τῶν ἀναγκαίων χρηματικῶν μέσων.⁹ Πέρα ἀπὸ τὴν ἀνακρίβειες ὡς πρὸς τὰ πραγματικὰ περιστατικά, στὴν περίπτωση τουλάχιστο τῆς Πάτμου οἱ διαπιστώσεις τοῦ Villoison, τόσο ἀπὸ τὴν προσωπικὴν του ἐπαφὴν μὲ τοὺς μοναχοὺς, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν κατάσταση τῆς βιβλιοθήκης τῆς Μονῆς καὶ τὰ εὐρήματα τῆς ἔρευνάς του σ' αὐτή,¹⁰ μᾶς ἀφήνουν νὰ σκεφθοῦμε ἀφενὸς ὅτι οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς τῶν πατριαρχικῶν κωδίκων δὲν ἀνῆκαν στὰ ἄμεσα ἐνδιαφέροντά του, ὥστε νὰ ἐπιζητήσῃ μὲ κάθε τρόπο τὴν ἀπόκτησίν του, καὶ ἀφετέρου ὅτι οἱ συνθῆκες ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὸ γῶρο τῆς βιβλιοθήκης—καὶ ποὺ τόσο τὸν εἶχαν ἐντυπωσιάσει— δὲν τοῦ ἔδωσαν τὸ δικαίωμα νὰ προτείνει ὅποιαδήποτε συναλλαγὴ. Ἀκόμη καὶ στὰ 1801, ὅποτε, κατὰ τὴ ζοφερὴ περιγραφή τοῦ Clarke, τὸ σκηνικὸ τῆς βιβλιοθήκης εἶχε δραματικὰ ἀλλάξει, ἔτσι ποὺ νὰ δικαιολογεῖ τὴν ἐπιχείρηση φυγᾶδευσης τῶν χειρογράφων,¹¹ ἢ ἀντίδραση στὸν ἐνδοτισμὸ τῶν ὑπευθύνων, καὶ στὴ δημόσια καταδίκη τους ὁδήγησε καὶ στὴ λήψη μέτρων γιὰ καλύτερη διασφάλιση τῶν θησαυρῶν ποὺ κατεῖχαν στὴ Μονή.¹² Ὁ Κοραῆς βέβαια, ὅταν ἀναδημοσίευε στὰ Προλεγόμενα τοῦ Ἰσοκράτη (1807) τὴς εἰδήσεις τῶν ξένων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν γιὰ τὰ χειρόγραφα ποὺ εἶχε μεταφέρει στὴ Δύση ὁ Clarke (ἀνάμεσα τοὺς πρῶτος πρῶτος ὁ κώδικας τοῦ Πλάτωνα), καταγγέλλοντας τὴν ἐθνικὰ προσβλητικὴν πράξιν τῶν μοναχῶν,¹³ δὲν γνώριζε τὴς ἄμεσες ἐνέργειες τοῦ

8. Ὁ.π., σ. 199.

9. Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀλέξ. Βασιλείου τῆς 22.6.1807, Ἄδ. Κοραῆς, Ἀλληλογραφία, ἐκδ. ΟΜΕΔ, τ. Β', σ. 394.

10. *Notice des Manuscrits Grecs et Latins*, ὁ.π., σ. 30-31. Πβ. Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκος - Διάκ. Χρυσόστομος Φλωρεντῆς, ὁ.π., σ. κγ'-κδ', μδ'.

11. *Travels in various countries*, ὁ.π., σ. 344. Πβ. Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκος - Διάκ. Χρυσόστομος Φλωρεντῆς, ὁ.π., σ. με'.

12. Ἀναφέρομαι στὸν πατριαρχικὸ ἀφορισμὸ κατὰ τῶν συνεργῶν τῆς φυγᾶδευσης, ποὺ σύμφωνα μὲ τὴ λαϊκὴ παράδοση διαβάστηκε σὲ δημόσια συνάθροιση τῶν κατοίκων τῆς Πάτμου, ὅπου ἀποκαλύφθηκε ὁ ἐνοχὸς (ὁ Ἠγούμενος τῆς Μονῆς Παρθένιος Νεγροπόντες), καθὼς καὶ στὴν ἐπιγραφή τὴν ὁποία ἐντολίσαν στὴν εἴσοδο τῆς βιβλιοθήκης, ἐνδεικτικὴ τοῦ νέου κλίματος ποὺ ἐπικράτησε στὴ διαχείριση τοῦ χειρογράφου πλοῦτου τῆς, βλ. Ἐμμ. Ν. Φραγκίσκος - Διάκ. Χρυσόστομος Φλωρεντῆς, ὁ.π., σ. με', καὶ ἔς' (ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία).

13. Ἰσοκράτους Λόγοι καὶ Ἐπιστολαί, τ. Α', σ. λε'-λθ', πβ. Συλλογὴ τῶν ... Προλεγόμενων, Παρίσι 1833, σ. 251-255 καὶ ἀντίστοιχα τὴ φωτομηχανικὴ ἀνατύπωση τῆς Συλλογῆς ἀπὸ τὸ Μ.Ι.Ε.Τ.: Ἄδ. Κοραῆ, Προλεγόμενα στοὺς ἀρχαίους

1802 όσες προήλθαν εξαιτίας του σάλου που προκλήθηκε και άφοροΰσαν την πρόνοια για τή βιβλιοθήκη τής Μονής του άγ. Ίωάννου. Τis πληροφορήθηκε μετά την κυκλοφορία του περιηγητικού του Clarke (1814), όπου και μνημονεύονται.¹⁴ Άλλ' ένδθ θά περίμενε κανείς να ένθουσιαστεί και να προβάλλει ανάλογα με τή σημασία του τδ γεγονός, προτίμησε να τδ άποσιωπήσει. Έτσι, τδ 1817, στα Προλεγόμενα του Β τής Ίλιάδας άρκεστήκε άπλως να έλαφρύνει τis εϋθύνες τών μοναχών, που άποκαλυπτόταν ότι είχαν πέσει θύματα άπάτης.¹⁵ Μήπως άραγε δέν ήθελε να άποδυναμώσει, έστω και μετά τώσων χρόνων άδιαφορία εκ μέρους τών άποδεκτών της, την πρόταση που ύποστήριζε στα 1807 για συνάθροιση όλων τών χειρογράφων τών έλληνικών μοναστηριών σ' ένα φορέα, τδ «Έλληνικόν Μουσειόν», με την οργανωτική εϋθύνη του Οικουμενικού Πατριαρχείου;¹⁶ Ή μήπως άποκρύπτοντας τά ευχάριστα νέα για τήν φροντίδα και τήν έπαγρύπνηση με τήν όποία περιέβαλλαν πλέον στην Πάτμο τά (προγονικά κτήματα), φανέρωνε ότι δέν έτρεφε έμπιστοσύνη στους μοναχούς και στίς όποιες άποδείξεις μετανοίας τους; Ίσως ακριβώς γι' αυτό συμβούλευε στο ίδιο κείμενο τόν Ήγούμενο τής Μονής να πουλήσει τά υπόλοιπα χειρόγραφα της σε έλληνικά τουλάχιστο χέρια, στους Χίους (ήταν ή έποχή τής ακμής τής σχολής τής Χίου και τής βιβλιοθήκης της), και όχι σε ξένους.

Με δεϋτερη συμβουλή του άπευθυνόταν στον Clarke: αν ήθελε να συγχωρήσουν οι όμογενείς του τήν άτοπη έξομολόγησή του για τά μέσα που μεταχειρίστηκε προκειμένου να άποσπάσει τά χειρόγραφα, και οι Έλληνες τήν εις βάρος τους άδικία, θά έπρεπε να εκδώσει τά κείμενα και τδ αντίτιμο από τήν πώληση τών εκδόσεων να τδ στείλει στο σχολείο τής Πάτμου.¹⁷ Φυσικά αυτή ή φορτισμένη συναισθηματικά ύπόδειξη θά ήταν δύσκολο να βρεϊ παραλήπτες. Τδ βέβαιο είναι ότι όγδόντα χρόνια άργότερα, στα 1898, όταν τδ πατριακό χειρόγραφο τών Διαλόγων του Πλά-

¹⁴ Έλληνες συγγραφείς, τ. Α', 1984. Να σημειωθεί ότι εκτός από τόν *Moniteur* τής 25 Φεβρουαρίου 1803 και τδ *Magasin Encyclopedique*, τ. V, του ίδιου χρόνου, από τά όποια ο Κοραής άντλεί τδ υλικό του, ο κατάλογος με τά χειρόγραφα δημοσιεύτηκε επίσης και στη *Décade Philosophique* 10 floreal an X, 1803, σ. 446-447, βλ. Georges Talias, *La Médaille et la Rouille. L'image de la Grèce moderne dans la presse littéraire parisienne (1794-1815)*, Παρίσι 1997, σ. 231.

¹⁴ *Travels in various countries*, ό.π., σ. 347. Πβ. Έμμ. Ν. Φραγκιάκος - Διάκ. Χρυσόστομος Φλωρεντής, ό.π., σ. μζ'-μζ'.

¹⁵ *Όμήρον Ίλιάδος ραφωδία Β*, Παρίσι 1817, σ. ιγ'. Πβ. Άδ. Κοραή *Προλεγόμενα...* τ. Β', Μ.Ι.Ε.Τ., 1988, σ. 467.

¹⁶ *Ίσοκράτους Λόγοι*, ό.π., σ. λθ' κ.έ. Πβ. Άδ. Κοραή *Προλεγόμενα...*, τ. Α', Μ.Ι.Ε.Τ., σ. 256 κ.έ. Για τήν πρόταση του Κοραή βλ. και Άγγελικη Κόκκου, *Ή μέριμνα για τis άρχαιότητες στην Έλλάδα και τά πρώτα Μουσεία*, Άθήνα 1977, σ. 27-31.

¹⁷ *Όμήρον Ίλιάδος ραφωδία Β*, σ. ιδ'. Πβ. Άδ. Κοραή, *Προλεγόμενα...*, τ. Β', Μ.Ι.Ε.Τ., σ. 468.

των, πλέον ως Codex Oxoniensis Clarkianus 39, εἶδε τὸ φῶς σὲ λαμπρὴ πανομοιότυπη ἐκδοση,¹⁸ οἱ ἐκδότες τοῦ παραμέλησαν νὰ προμηθεύσουν, χάριν ἀνταπόδοσης, στὴ βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς τὸ ἀντίτυπο ποῦ δικαιοῦνταν, καὶ νὰ ἀντικαταστήσουν ἔτσι τὸ κλεμμένο πρωτότυπο μὲ τὸ πανομοιότυπό του. Ἡ ἀπουσία τοῦ Ἰωάννη Σακκελίωρος, τοῦ συντάκτη τῆς *Πατριακῆς Βιβλιοθήκης*, τοῦ καταλόγου τῶν χειρογράφων τῆς (εἶχε πεθάνει μερικὰ χρόνια πρὶν), ἀνθρώπου ποῦ χωρὶς ἄλλο θὰ ὑποκινούσε ἐνεργὰ τὸ ζήτημα,¹⁹ στάθηκε καταλυτικὴ γιὰ τὸ ὅτι δὲν ἀναπληρώθηκε τότε ἡ παράλειψη αὐτή. Ὡστόσο οὔτε στὸν 20ῦ αἰῶνα ὁ κώδικας στὴ φωτογραφικὴ του μορφῇ ἀποκτήθηκε ἀπὸ τὴ Μονή, παρότι ὁ Σωκράτης Κουγέας, ὡς παλαιὸς ἐπισκέπτης τῆς βιβλιοθήκης καὶ φίλος τῆς Μονῆς, εἶχε ἀπὸ τὸ 1911 πληροφόρησι τὸ Ἡγεμονοσυμβούλιο γιὰ τὴν ἐκδοση συνιστώντας τὴν ἀγορά τῆς (σ' αὐτὸ βρῆκε συνεπίκουρο καὶ τὸν πάτριό λόγο Σταῦρο Τηλιακό, μεταφραστὴ τοῦ Ch. Diehl, ποῦ στὸ ἴδιο ἐπιστολόχαρτο σὲ ἰδιόχειρο κείμενό του ὑποστήριζε θερμὰ τὴν πρόταση γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς φωτοτυπικῆς ἐκδοσης, «διὰ παρηγορίαν» ἀπὸ τὴν ἀπώλεια τοῦ ἀναντικατάστατου κειμηλίου) καὶ ὑποβάλλοντας μάλιστα τὴν ιδέα νὰ τὴ ζητήσουν δωρεὰν ἀπὸ τὴ διεύθυνση τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ὁξφόρδης. «Καὶ τὸ πρωτόγραφον θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ ζητήσῃ [ἢ Βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς], ἂν ἦσαν διαφορετικὰ τὰ διεθνή νόμιμα», συμπλήρωνε ὁ ἑλληνας φιλόλογος.²⁰ Στὸ Νεοελληνικὸ Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς δὲν σώζεται πάντως κανένα τεκμήριο ἀλληλογραφίας ἀναφορικὰ μὲ τὴν ὑπόθεση. Μπορεῖ, λοιπόν, τὸ desideratum νὰ παρέμεινε ὡς σήμερα ἀνεκπλήρωτο, ἢ φιλολογικὴ ὁμῶς ἐπιστήμη στὸ μεταξὺ ἀξιοποίησε τὸ πολὺτιμο χειρόγραφο ποιικιλότερα, παλαιογραφικὰ, κριτικὰ καὶ ἐκδοτικὰ, σὲ διάφορες δημοσιεύσεις. Ἄν καὶ ὕψιμα πλέον, δὲν ἔλειψαν σὲ ὀρισμένες ἀπὸ αὐτὲς νέες μειοτικὲς ἀναφορὲς στὴν ἀβελτηρία τῶν θεματοφυλάκων τοῦ ἀπέναντι στὸ χειρόγραφο²¹ (ἀντὶ ἐκφράσεων εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς μοναχοὺς τῆς Πάτμου διὰ τὴν ἐπὶ αἰῶνας ἀλώβητον αὐτοῦ διατήρησιν).²² Ὁ ὑπερασπιστικὸς λόγος ἀνῆκε στὸν Σωκράτη Κουγέα, ποῦ εἶχε ἐντοπίσει στὸν κώδικα σημαντικὰ εὐρήματα γιὰ τὴν τεκμηρίωση τῶν ἐπιστημονικῶν του ἐργασιῶν.

ΕΜΜ. Ν. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

18. Στὴ σειρά *Codices graeci et latini photographice depicti, duce Güilermo Nicolao Du Rieu*, τ. 3ος, Λέοντεν 1898, μὲ πρόλογο τοῦ Thomas Guil. Allen.

19. Ἡ ἀπώλεια τοῦ κώδικα τὸν εἶχε ἀπασχολήσει ἀπὸ τὸ 1885, κυρίως σὲ μιὰ προσπέθεια νὰ ἀποσείσει τίς κατηγορίες ἐναντίον τῶν μοναχῶν τῆς Πάτμου, βλ. *Πατριακὴ Βιβλιοθήκη*, Ἀθήνα 1890, σ. ι'-ια'. Πβ. Ἀθ. Δ. Κομίνης, ὁ.π., σ. 213-214.

20. Νεοελληνικὸ Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, Φ. 106, ἐπιστολὴ τῆς 24 Φεβρουαρίου 1911.

21. Βλ. π.χ. M. Schanz, *Novae commentationes Platonicae*, Würzburg 1871, σ. 107, καὶ E. Maass, «Observationes palaeographicae», στὰ *Mélanges Graux*, Παρίσι 1884, σ. 764. Πβ. Σωκρ. Κουγέας, «Ὁ Καισαρείας Ἀρέθας καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ», Ἀθήνα 1913, σ. 99.

22. Ὁ.π., σ. 99.